

ԱՍՈՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆ
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹԻՒՆՈՒՄ.
ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ

ԱՆԱՀԻՏ ԽՈՍՐՈՆԵՒԱ
akhosroyeva@yahoo.com

Այսօր, երբ Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության եւ հայ պատմագիտության կարեւորագոյն հիմնահարցերից մէկը դարձել է միջազգային հանրության կողմից Հայոց Ցեղասպանության ճանաչման եւ պահանջատիրութեան խնդիրը, այդ համապատկերում կարեւորութիւն է ստանում Օսմանեան Կայսրութիւնում ցեղասպանութեան ենթարկուած միւս ժողովուրդների պատմութեան լուսաբանումը եւս:

Իր անցած ողբերգական ճակատագրով առանձնանում է նաեւ ասորի ժողովուրդը, որը հայ ժողովրդի նման դարձաւ թուրքական բիրտ ու վայրագ քաղաքականութեան զոհը: Տուեալ հիմնահարցի լուսաբանումը կարեւորում է նաեւ նրանով, որ այն ծանրակշիռ ապացոյց եւ կռուան է հանդիսանում աշխարհի երկրների, այդ թում՝ Թուրքիայի կողմից Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման գործընթացում, մանաւանդ, երբ դեռ ոչ-այնքան վաղեմի իրենց նախնիների օրինակին հետեւելով՝ ներկայիս Թուրքիայի Հանրապետութեան պաշտօնատար այրերը, ինչպէս նաեւ մեծ տերութիւնների քաղաքականութիւնն արդարացնող բազմաթիւ հեղինակներ, իրենց գործերում խեղաթիւրում են պատմական ճշմարտութիւնը, փորձում թաքցնել Ցեղասպանութեան իրողութիւնը՝ ծուռ հայելու մէջ ներկայացնելով ճշմարտութիւնը:

1914-1918՝ Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի տարիներին թուրքական ւսանդական ջարդարարական քաղաքականութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին: Այն հիմնաւորապէս փոխեց ասորի ժողովրդի յետագայ ճակատագիրը: Ասորիները դարձան երիտթուրքերի յարձակումների, դաժանութիւնների եւ բռնութիւնների զոհ: Օսմանեան զինուորները, քրդական եւ իրանական ոստիկանական խմբաւորումների օգնութեամբ, հարիւր հազարաւոր ասորիների միտումնաւոր կերպով պարբերաբար ենթարկում էին դաժան

կոտորածների, ջարդերի, խոշտանգումների, առեւանգման, արտաքսման, մշակութային եւ էթնիկ հալածանքների: Մեր խորին համոզմամբ, Առաջին Աշխարհամարտի տարիներին ասորիների հանդէպ կիրառուած այդ լայնատարած բռնութիւնները միանշանակ կարելի է որակել որպէս ցեղասպանութիւն, ինչը ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի կողմից 1948 Դեկտեմբերի 9ին ընդունած «Յեղասպանութեան Յանցագործութեան Կանխարգելման Եւ Դրա Համար Պատժի Մասին» Ուխտի՝ համաձայն՝ ժամանակակից եզրն է ազգային, էթնիկ, ցեղային կամ կրօնական խմբի մասնակի կամ ամբողջական ոչնչացման նպատակով իրականացուող սպանութեան որակման: Զանգուածային «էթնիկ մաքրման» այդ յանցագործութեան մեղքն ամբողջովին եւ իրաւացիօրէն ընկնում է երիտթուրքերի կառավարութեան վրայ:

Առաջնորդուելով համաթուրանականութեան եւ համաթուրքականութեան քաղաքականութեան սկզբունքներով՝ երիտթուրքերը չէին ճանաչում հայերի, ասորիների, յոյների եւ այլ ժողովուրդների ազգային իրաւունքները:

Բազմաթիւ ապացոյցներ՝ բացայայտուած ինչպէս օսմանեան բարձրաստիճան սպաների խոստովանութիւնների միջոցով², այնպէս էլ մեծ տէրութիւնների դիւանագէտների³, օտարազգի միսիոնէրների⁴, ժամանակի մամուլի⁵, արխիւային փաստաթղթերի⁶, եւ վերջապէս՝ ականատեսների վկայութիւնները⁷ հաստատում են, որ ասորիների ցեղասպանութիւնը նախօրօք ծրագրուած, կազմակերպուած եւ նպատակային ոճրագործութիւն էր:

Օսմանեան Կայսրութիւնում ԱՄՆի դեսպան Հենրի Մորգընթաւուր նկարագրելով հայերի հալածանքները՝ նշում է, որ «*մի փոքր փոփոխուած ձեւով՝ նոյնը կարելի է ասել նաեւ յոյների եւ ասորիների մասին*»⁸: Նա պնդում է, որ «*աքսորի եւ զանգուածային կոտորածների ճիշդ նոյն մեթոդները աւելի մեծ ծաւալով իրագործուել են ոչ միայն յոյների, այլեւ հայերի, ասորիների, նեստորականների հանդէպ*»⁹: Ըստ դիւանագէտի՝ զոհերի թիւն ընդգրկում էր ոչ միայն 1,5 միլիոն հայեր, այլ երկու միլիոն քրիստոնէայ բնակչութիւն, որոնք «*յոյներ, ասորիներ եւ հայեր*» են¹⁰:

Հայ եւ ասորի խաղաղ բնակչութեան ոչնչացումը երիտթուրքերի խելայեղ ծրագրի՝ քրիստոնէաների բնաջնջման գործընթացի մի մասն էր: Ըստ Մորգընթաուի գրառումների՝ երիտթուրքերը որոշել էին «ստեղծել մի պետութիւն՝ բացառապէս միայն թուրքերի համար», եւ այդպիսով նրանց «ազգը թուրքացնելու բուն ցանկութիւնը տրամաբանօրէն պահանջում էր քրիստոնէաների բնաջնջում»¹¹: 1910ին՝ Միութիւն եւ Առաջադիմութիւն Կուսակցութեան (ՄԵԱԿ) պարագլուխների կայացրած համագումարում, քննարկուեցին թէ որքան «արդիւնաւէտ կը լինի բոլոր թուրքալեզու ազգերի լիակատար օսմանացումը, բայց պարզ է, որ այդ ցանկութիւնը հնարաւոր չէ իրագործել համոզելու միջոցով եւ պէտք է դիմել բանակի ուժի օգնութեանը»¹²: 1911ին մի յայտնի երիտթուրք յայտարարեց, որ «ազգերը, որոնք մնացել են իրենց կայսրութիւնում հնազոյն ժամանակներից, պատկանում են օտար եւ վտանգաւոր մոլախոտերի դասին, որոնց պէտք է արմատախիլ անել»¹³:

«Մաքրագործելու» քաղաքականութիւնը, որի նպատակն էր ձերբազատուել «օտար ժողովուրդներից», ի կատար էր ածուում տեղական սպաների եւ կենտրոնական կառավարութեան սերտ կապի միջոցով: Ստեղծուեց «Յատուկ Կազմակերպութիւն»ը (Teşkilat-ı Mahsusa), որն աւելի քան 30.000 զինեալներից կազմուած ուժ էր: Այն ընդգրկում էր սպաներ եւ յանցագործ խմբաւորումներ, որոնք ենթարկուում էին Օսմանեան Բանակի բարձրաստիճան սպաներին եւ ՄԵԱԿի քաղաքական առաջնորդներին: Յատուկ Կազմակերպութիւնը դարձաւ քրիստոնէայ ազգերի միջեւ «խտրականութիւն չդնող զանգուածային սպանութեան գործիք»¹⁴:

Ասորի ժողովրդի կոտորածները տեղի են ունեցել նոյն հանգամանքներում, նոյն միջավայրում եւ նոյն ժամանակահատուածում, ինչ՝ Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Թուրքերն ասորիների՝ քրիստոնէայ ինքնութիւնը պահպանելու կամքը եւ մշակութային տոկունութիւնը ընդունում էին որպէս պանթուրքական ազգութեան ստեղծման խոչընդոտ: Հայերի հետ մէկտեղ ասորիները հետապնդուել են որպէս ոչ-թուրք քրիստոնէաների մի խումբ, իսկ թէ ինչի՝ համար՝ կարող է բացատրուել միայն ՄԵԱԿի էթնիկ եւ կրօնական բացառիկութեան մասին վճռական գաղափարախօսութեամբ:

Ըստ թուրք պրոֆեսոր Թաներ Աքչամի՝ ՄԵԱԿը Առաջին Համաշխարհային Պատերազմից առաջ «Օսմանեան Կայսրութիւնում ձեւաւորել էր քրիստոնէայ ազգերի դէմ ուղղուած քաղաքականութիւն, որն սկսեց իրագործուել յոյների դէմ եւ պատերազմական տարիների ընթացքում ընդարձակուեց՝ ընդգրկելով ասորիներին, եւ մասնաւորապէս՝ հայերին: Դա մի քաղաքականութիւն էր, որն ի վերջոյ վերածուեց ցեղասպանութեան»¹⁵:

Թուրքիայի Ներքին Գործերի նախարար Թալէաթ փաշան գերմանական դեսպանատան աշխատող դոկտոր Մորթմանի հետ զրոյցի ժամանակ հաղորդել էր, որ «թուրքական կառավարութիւնը, օգտուելով պատերազմական իրավիճակից՝ վերջնականապէս կը ձերբազատուի ներքին թշնամիներից՝ քրիստոնէաներից, չվախենալով անգամ օտար երկրների դիւանագիտական միջամտութիւնից»¹⁶: Նոյնը կրկնում էր նաեւ Բեհաէդդին Շաքիրը, որը ՄԵԱԿի հիմնադիր անդամներից էր. «Պատերազմի մէջ ենք. Եւրոպայի եւ մեծ պետութիւններու միջամտութեան վախ չկայ, աշխարհի մամուլն ալ չի կրնար բողոք բարձրացնել. եթէ ըլլայ իսկ, ոեւէ արդիւնք չ'ունենար, յառաջիկային խնդիրը կատարուած իրողութիւն մը կը դառնայ: (Չայները կը դադրին, եւ ոչ ոք բողոք բարձրացնելու համարձակութիւն կ'ունենայ): Այս բացառիկ կացութեան նրբութիւններէն առաւելագոյն չափով պէտք է օգտուինք: Նման առիթ մը ամէն ժամանակ չի ներկայանար»¹⁷:

Յետագայ իրադարձութիւնները ցոյց տուեցին, որ Առաջին Աշխարհամարտի տարիներին թուրքերն իրօք չվախեցան մեծ տէրութիւնների միջամտութիւնից եւ իրականացրին Օսմանեան Տէրութեան մի շարք հպատակ ժողովուրդների կոտորածներ: Զանգուածային ջարդերից ու բռնագաղթից գերծ չմնացին նաեւ ասորիները: Չմոռանանք, որ մինչեւ այս պատերազմը, ասորիների մի մեծ զանգուած արդէն ենթարկուել էր ցեղասպանական քաղաքականութեան, ինչը որոշ իմաստով պէտք է անելի հեշտացնէր ասորիների համատարած ոչնչացումն Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքում: Դեռ ԺԹ. դարի վերջին սուլթան Աբդուլ Համիդ Բ.ի կազմակերպած ջարդերին (1894-1896) Օսմանեան Կայսրութեան տարբեր քրիստոնէաբնակ վայրերում

300.000 հայերի հետ մեկտեղ զանգուածային կոտորածներին զոհ էին գնացել նաև 55.000 ասորիներ¹⁸:

Ա. Համաշխարհային Պատերազմից առաջ ասորական գիւղեր կային Օսմանեան Կայսրութեան արեւելեան շրջաններում՝ Արեւմտեան Հայաստանի Վանի Վիլայեթի Հաքեարիի Սանջակում, ինչպէս նաև Էրզրումի, Դիարբեքիի, Բիթլիսի, Խարբերդի, Սեբաստիայի նահանգների, Իրանի Ուրմիայի, Իրաքի Մոսուլի եւ Սիրիայի հիւսիս-արեւմտեան տարածքներում: Այստեղ ապրում էր մօտ մէկ միլիոն ասորի ժողովուրդ՝ միասնական լեզուով, մշակոյթով, ազգային սովորոյթներով¹⁹: Նրանք ենթարկուում էին իրենց հոգեւոր առաջնորդ Մար-Շիմուն Բենիամինին, ում նստավայրն էր համարւում Վանի Նահանգի Հաքեարիի Սանջակի Քոչանիս գիւղը²⁰:

Ա. Աշխարհամարտն սկսուելուն պէս, Մար-Շիմունը բազմիցս դիմեց ռուսական իշխանութիւններին՝ իր ժողովրդի պաշտպանութիւնն ապահովելու համար զենք ստանալու խնդրանքով, սակայն նրա ջանքերն անցան ապարդիւն: Պատերազմի ժամանակ ստեղծուեց դժոխային մի իրավիճակ. թուրքական իշխանութիւնները սկսեցին լուրեր տարածել, թէ իբր Ռուսաստանը ասորիներին զինում է ընդդէմ քրդերի՝ դրանով իսկ քրդերին լարելով ասորիների դէմ: Ասորիների կոտորածները, որոնք ունէին ցեղասպանական բնոյթ, շարունակուում էին Օսմանեան Կայսրութեան գրեթէ բոլոր ասորաբնակ շրջաններում: Զանգուածային ջարդերն ու արիւնահեղութիւնները հասնում էին աննախադէպ մակարդակի: Ասորական գիւղերն ու քաղաքները թալանուեցին՝ կազմակերպուած ամբոխի կամ քրդական յանցախմբերի կողմից: Հարիւր հազարաւոր մարդիկ տարհանուեցին իրենց բնօրրանից, նրանց ունեցուածքը կողոպտուեց, հազարաւոր ասորի կանայք եւ աղջիկներ բռնութեամբ քշուեցին թուրքական եւ քրդական հարեւներ: Արիւնահեղութիւնը կատարւում էր բարբարոսաբար, առանց հաշուի առնելու սեռ կամ տարիք²¹:

Դիարբեքիի Նահանգի ասորի քահանայ Ջոզէֆ Նայիմը վկայում է. «1915 Ապրիլի 8ից սկսած իրենց վայրերում ահաւոր ջարդեր են տեղի ունեցել. թուրք զինուորները 16 տարեկանից բարձր ասորի տղամարդկանց հաւաքում էին, ծեծում, խոշտանգում, սպանում, ապա փաթթոցներ հազցնում գլուխներին

ու նկարում, որ յետոյ սպացուցեն աշխարհին, թէ իբր քրիստոնէաներն են հալածել մահմեդականներին եւ ոչ թէ հակառակը»²²:

Դիարբեքիի Նահանգի քրիստոնէաների բնաջնջումը ղեկավարում էր նոյն վիլայեթի վալի Ռեշիդ բէյը: Թուրքական ջարդերից յատկապէս տուժեցին Մարդինի, Միդիաթի եւ Ջեզիրէի ասորիները: 1916ին *Martyred Armenia* ամերիկեան հրատարակութիւնը արաբերէն բնագրից թարգմանեց կոտորածների ականատես, ազգութեամբ արաբ Ֆայեզ էլ Ղոսէյնի յօդուածը, որտեղ հեղինակն անդրադարձել էր Դիարբեքիի ասորիների կոտորածներին: Նա գրում էր. «*Միդիաթում եւ Մարդինում հրաման արձակուեց՝ այժմ սպանել միայն հայերին, իսկ միւս բոլոր համայնքների ներկայացուցիչներին ձեռք չտալ: Ասորիներն իմանալով իրենց եղբայրների (հայերի) դժբախտութեան մասին՝ անմիջապէս ամրացան Միդիաթի մօտակայ երեք գիւղերում եւ հակահարուած հասցրին թուրքական զօրքին՝ ցուցադրելով քաջութեան վառ օրինակներ: ...Այդ ազգի ներկայացուցիչները շատ լաւ գիտակցում էին, որ իրենք գործ ունեն մի ստախօս պետութեան հետ, որը վաղը ետ կը վերցնի իրենց ձեռք չտալու խոստումը եւ աւելի ուժգնօրէն կը հարուածի նրանց, ում երէկ ներում էր շնորհել»²³:*

Այդ ինքնապաշտպանական մարտերից յետոյ թուրքական կառավարութիւնը ստիպուած էր նոր զօրքեր ուղարկել այստեղ, որոնք էլ արեան մեջ խեղդեցին Տիգրանակերտի ասորական համայնքի 80 ընտանիքների: Արաբ ականատեսի վկայութիւնների համաձայն՝ ասորական բոլոր տների կտուրներից արիւն էր հոսում²⁴:

Մարդինում՝ ֆրանսիական քարոզիչների շէնքում, սպանդի ենթարկուեցին 6.000 ասորիներ, 5.000ի չափ ասորիներ մահացան քաղցից եւ հիւանդութիւններից: Գետնին թափուած էին երեխաների դիակներ. ոմանք կտրուած ձեռքերով, ոմանք էլ խեղդուած սեփական մազերով²⁵:

Վանի նահանգապետ Ջեդէթ Բէյը ստեղծել էր 8000 զինեալներից բաղկացած «*մսագործների գունդ*», որոնք կազմակերպում էին աննախընթաց ջարդեր²⁶:

1915ին *Մշակ* թերթը «Վանի Կոտորածը Եւ Ինքնապաշտպանութեան Կռիւր» վերնագրով յօդուածում

մանրամասն նկարագրելով Վանում տեղի ունեցած ջարդերը, աւելացնում էր. *«Ջեղէթ Բէյը ջանք չխնայեց բնաջնջելու քրիստոնէայ հայերին ու ասորիներին. քարուքանդ արեց նրանց տները եւ նրանց փոխարէն իսլամ գաղթականներ բնակեցրեց»²⁷:*

Այդ ժամանակ Հաքեարիի ասորի աշիրէթները, Մար-Շիմունի կոչով, ապստամբութիւն բարձրացրին Ջեղէթ Բէյի դէմ: Թուրքական կառավարութիւնը, համալրելով իր զօրքերը, որոնց միացան նաեւ տեղի քրդերը, յարձակման հրաման արձակեց: 1200 ասորի մարտիկներից մօտաւորապէս կէսը զոհուեց անհաւասար մարտում: Այդ դէպքերը վերապրածներից մէկը պատմում է. *«Սկսուեց քրիստոնէաների սարսափելի կոտորած, որի հետեւանքով զոհուեց Գեւարի շրջանի 30 գիւղերի գրեթէ ողջ բնակչութիւնը: Եթէ ռուսները օգնէն, ապա ասորիները կը փրկուէն, իսկ եթէ ոչ՝ ապա բոլորը կը կոտորուէն, քանի որ նրանք չունէն ոչ բաւականաչափ զէնք, ոչ էլ փամփուշտ»²⁸:* Պետք է նշել, որ անգամ այսպիսի պայմաններում, առանց ռուսական զօրքի օգնութեան, ասորիները 14 կատարեալ յաղթանակներ տարան թուրքերի նկատմամբ²⁹:

1915 Յունիսի սկզբին ասորիների զանգուածային կոտորածներ տեղի ունեցան Վանի հիւսիսային մասում, Թիմարում եւ Թիումում: Պատրիարքի նստավայր Քոչանիսը աւերեցին քրդերը: Հրդեհուեց պատրիարքարանի շէնքը: Սրի քաջուեց 17.000 ասորի³⁰:

Գերմանացի հասարակական գործիչ, դէպքերի ակնաստեւ Եռհաննէս Լեփսիուսը գրում էր. *«Թուրքերը Վան քաղաքի դարպասների մօտ, գլխաւոր փողոցներից մէկում կախաղան բարձրացրին բազմաթիւ անմեղ ասորիների: Իսկ երբ նրանցից ոմանք փորձեցին զէնքի դիմել եւ պաշտպանուել, բոլորն էլ ձերբակալուեցին եւ սպանուեցին: ...Կ'ուզեմ լռութեամբ անցնել այս գարհուրելի իրողութեան վրայով: ...Վանի, Սալմաստի, Ուրմիայի եւ Մաւուջբուլաղի հայերի ու ասորիների միջեւ բնաւ խտիր չդրին»³¹:*

1915 Յունիսի 30ին Խարբերդի Նահանգի ամերիկեան հիւպատոս Լեալի Դէյիսը դեսպան Մորգընթաուին գրում էր. *«Թուրքերը քրիստոնէաներին ոչնչացնելու մէկ այլ ձեւ էլ են գտել՝ տարագրութիւնը: ...Շարաթ օրը, Յունիսի 28ին, հրապարակաւ յայտարարուեց, որ բոլոր հայերն ու ասորիները հինգ օրուայ*

ընթացքում պետք է լքեն քաղաքը»³²: Այսպես սկսուեց հայերի եւ ասորիների տարագրութիւնը Խարբերդից: Այն շարունակուեց մինչեւ Սեպտեմբերի 26ը, երբ վալին յայտարարեց, որ այսուհետեւ քրիստոնէաները չեն տարագրուելու: Մարդիկ հաւատացին եւ սկսեցին դուրս գալ իրենց ապաստարաններից: Մակայն, շատ չանցած, Նոյեմբերի 4ին, ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ ձերբակալել շուկայում գտնուող բոլոր հայերին ու ասորիներին: Դէլիսի վկայութեամբ՝ *«Երեք ժամ յետոյ քաղաքի բանտում աւելացան եւս 500 անմեղ բանտարկեալներ»³³*:

1915 Յուլիսին Բիթլիսի Նահանգից Վրաստան հասած հայ ու ասորի գաղթականները պատմում էին, որ *«իրենց վիլայէթում բոլոր քրիստոնէաներին մէկ-մէկ կանչում էին ոստիկանութիւն եւ պահանջում, որ յանձնեն զենքերը, իսկ չենթարկուելու դէպքում՝ սպառնում էին սպանել: Այնուհետեւ 50-60 հոգու միասին կապելով՝ գցում էին Վանայ Ծովը»³⁴*:

Թուրքերը, սպանուած հայերի եւ ասորիների դիակները թաքցնելու հարցում հետեւողական չէին: Չնայած իշխանութիւնների՝ դիակները թաղելու հրահանգին, սպանութիւնների անմիջական կազմակերպիչները ո՛չ-միշտ կատարում էին այս պահանջը: Դրա փոխարէն դիակները թաքցնելու համար յաճախ օգտագործում էր ցանկացած բնական եւ արհեստական միջոց. գոհերի դիակները նետում էին ձորերի, քարայրների, լճերի, գետերի մեջ, թաքցւում անտառներում: Օրինակ, 1915 Յուլիսին Դիարբեքի վալին հետեւեալ հեռագիրն է ուղարկել 4րդ բանակի հրամանատար Ջեմալին, որն անհանգստութիւն էր յայտնել Եփրատ Գետի հարաւային մասում ջրի երեսին յայտնուող դիակների կապակցութեամբ. *«Եփրատն առնչութիւն չունի մեր վիլայէթի հետ, հաւանական է, որ այդ դիակները գալիս են Էրզրումի եւ Խարբերդի կողմերից: Այստեղ, ապստամբութեան ընթացքում սպանուածների դիակները նետում են ամայի վայրերում գտնուող քարայրները կամ էլ այրում են: Թաղելը բացառուած է»*: Յաճախ էլ դիակները պարզապէս թողնում էին տարագրութեան ճանապարհին: Այդ է պատճառը, որ նման գործելակերպն անհանգստացրել էր թուրք իշխանութիւններին: Այսպէս, 1915 Սեպտեմբերին Թալէաթը Հալէպի Կուսակալութեանը հետեւեալ ծածկագիր նամակն է ուղարկում. *«Մեզ տեղեկութիւններ են հասնում, թէ օտար*

սպաները, տեսնելով ճանապարհների երկայնքով դիզուած ծանօթ անձնաւորութիւնների դիակները, լուսանկարում են դրանք: Յանձնարարում եւ, որպէսզի անմիջապէս թաղէք այդ դիակները եւ այլեւս այդ կերպ մէջտեղ չձգէք»³⁵:

Ա. Համաշխարհային Պատերազմի տարիներին ասորիների ջարդեր իրականացուեցին նաեւ 1914 Նոյեմբերի 2ին իրեն չէզոք երկիր յայտարարած Իրանի տարածքում: Բանն այն էր, որ գերմանական եւ թուրքական հրամանատարութիւնների մշակած ծրագրում ռազմական գործողութիւններ էին նախատեսուել նաեւ Իրանում, որի տարածքը Գերմանիան եւ Թուրքիան ուզում էին օգտագործել որպէս միջանցք՝ դէպի Բաքուի նաւթային շրջանները եւ այնուհետեւ՝ Միջին Ասիան գրաւելու համար: Ուստի Հիւսիսային Իրանը եւս վերածուեց հակամարտող երկու ճամբարների ռազմական գործողութիւնների թատերաբեմի:

1914 Նոյեմբերի 14ին Ուրմիայում Ռուսաստանի փոխհիւպատոս Վեդենսկին հեռագրեց, որ թուրքերը նպատակ ունեն գրաւել Ուրմիայի շրջանը՝ այստեղից երկու ուղղութիւններով՝ Խոյ-Ջուլֆա եւ Սուլդուզ-Մաուջբուլաղ, յետագայում Թարիզի շրջան դուրս գալու համար: Այս պայմաններում ռուսական հրամանատարութիւնը դիմեց այնպիսի մի հակաթուրքական ուժի աջակցութեանը, որպիսին՝ Ուրմիայում եւ նրա շրջակայքում ապրող 70.000 ասորիներն էին: 1914 Յուլիսի 23ին Ռուսաստանի Արտաքին Գործերի նախարար Սերգեյ Սազոնովը Ռազմական նախարար Վլադիմիր Սուխոմլինովին գրում է. «Կասկած չկայ, որ Թուրքիայի հետ պատերազմում մեզ էական օգնութիւն կարող են ցոյց տալ տեղի ասորիները»³⁶:

1914 Սեպտեմբերին Ուրմիայում կազմաւորուեցին ասորական 11 զինեալ ջոկատներ³⁷:

Իրանական իշխանութիւնները թշնամական դիրք էին բռնել ռուսական զօրքերի նկատմամբ՝ իրենց տարածք մտնելու կապակցութեամբ. այդ քայլը գնահատում էին որպէս չէզոքութեան խախտում: Նրանք չէին թաքցնում նաեւ իրենց դժգոհութիւնը ասորական ջոկատների կազմաւորման դէմ, ուստի չէին արգելում, որ Մոսուլից իրենց երկիր մտնեն թուրք-քրդական ջոկատներ՝ ռուսական բանակի դէմ յարձակողական գործողութիւններ ծաւալելու համար: Այսպիսով, Արեւմտեան Իրանում սկսուեցին զանգուածային բռնութիւններ, որտեղ յատկապէս տուժեցին

Ուրմիայի տարածաշրջանի ասորիները: Նրանց գիւղերն ամբողջովին հրդեհուեցին եւ թալանուեցին քրդերի կողմից:

Միայն 1914 Սեպտեմբերին հրդեհուեց ասելի քան 30 հայկական եւ ասորական գիւղ³⁸: 1914 Հոկտեմբերի 3ին Վեդենսկին տեղի նահանգապետի հետ այցելում է քրդերի, թուրքերի եւ իրանական խուժանի կողմից ւաւերուած ասորական Անգար, Ալուաչ եւ այլ գիւղեր: *«Ամէնուրեք,- գրում է նա,- առկայ են ջիհադի արդիւնքները: ...Անգար գիւղում եւ տեսայ ասորիների հրկիզուած դիակներ, որոնց փոքրերը խոցուած էին մեծ սրածայր ցցերով: Ասորիների շինութիւնները հրդեհուած եւ ւաւերուած են: Հարեւան գիւղերի հրդեհը դեռ շարունակուում է: Ասորիների ընտանիքները հաւաքուել էին քաղաքի մօտակայ դաշտերում»:* Իսկ 1914 Հոկտեմբերի 24ի հեռագրում Վեդենսկին հաղորդում է. *«Փախստականների հոսքը շարունակուում է: Լուրեր են շրջուում սպասուող նոր սպանդի մասին»³⁹:*

Ա. Աշխարհամարտի Կովկասեան Ճակատում եւ Սարիղամիշի գծին զուգահեռ (1914 Դեկտեմբեր-1915 Յունուար) թուրքական զօրքերն ասելացրին իրենց ռազմական գործողութիւնները Ուրմիայի շրջանում գործող ռուսական ուժերի դէմ: Թուրքական յարձակումներից անհանգստացած՝ Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով-Դաշկովը կարծում էր, թէ Ուրմիայի ռուսական ջոկատը, որն առանձնացուած էր հիմնական զօրքից, կարող է հեշտութեամբ ոչնչացուել թուրքերի մեծաքանակ ուժերի կողմից: Այդ իսկ պատճառով, 1914 Դեկտեմբերի 20ին նա հրամայում է զօրավար Ֆիոդոր Չեռնոգուրովին՝ Ուրմիա քաղաքից հանել իր զօրքերը եւ շարժուել Խոյի ուղղութեամբ: Ռուսական բանակի անակնկալ ու չարդարացուած այդ նահանջը ողբերգական հետեւանքներ ունեցաւ Իրանում բնակուող ասորիների եւ հայերի համար: Թուրք զօրքերը քրդական ջոկատների հետ համատեղ կազմակերպեցին ասորի եւ հայ բնակչութեան զանգուածային ջարդեր:

Բազմաթիւ ասորիներ, թողնելով ամէն ինչ, փախան՝ թշնամու ձեռքը չընկնելու. *«Միայն 1915 Յունուարի 2ին եւ 3ին ռուսական զօրքերի հետ միասին Ռուսաստանի տարածք գաղթեցին 25.000 ասորիներ»⁴⁰:*

Արխիւային փաստաթղթերը, յատկապէս Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէի հաղորդած տուեալները ցոյց են տալիս, որ այս

Ժամանակաշրջանում Ուրմիայից, Սալմաստից եւ Խոյից Ուսաստանի տարածք են գաղթել 63,000 գաղթականներ, որոնցից 30,000ը հայեր էին, 33,000ը՝ ասորիներ⁴¹: Գաղթականների կեսը ճանապարհին մահանում է քաղցից եւ հիւանդություններից: Մեծ մասը զոհ էր գնում համաճարակներին. յատկապէս շատ էին երեխաների կորուստները: Այս գաղթերի կապակցութեամբ անգլիացի մի ականատես վկայում է. «*Իմ առաջ բացուեց մերժուած մի ժողովրդի ողբերգական գաղթի ճակատագրի պատկերը. ես խօսում եմ ասորիների մասին*»⁴²:

1915 Յունուարին ոստիկանական մի ջոկատ Քաչալի Խանի գլխաւորութեամբ շրջապատեց Ուրմիայի ամենամեծ ու ամենահարուստ ասորական Գուլփաշան գիւղը, որտեղ ապրում էր 300 ծուխ՝ շուրջ 2500 ասորի բնակչութիւն, եւ քարուքանդ արեց այն: Բոլորը, բացի միքանի հարիւրի հասնող ասորիներից, սպանուեցին⁴³:

Գուլփաշանից բացի, կոտորածներ տեղի ունեցան նաեւ ասորական Գէօքթեփէ, Ադա, Խոսրովա, Հաֆթուան եւ այլ գիւղերում. ւաւերուեցին տեղի դպրոցներն ու եկեղեցիները: Խոսրովա գիւղում, օրինակ, քրդերը մի տեղ հաւաքելով ասորի բնակչութեանը, այդ թւում նաեւ այն գաղթականներին, որոնք այստեղ էին հասել շրջակայ գիւղերից, մօտ 7000 մարդ, բոլորին կոտորեցին⁴⁴: Այստեղ մի այգու մեջ հարիւրից աւելի կուտակուած դիակներ են յայտնաբերուել: Ականատեսներից մէկը վկայում է. «*Մի պատի տակ եւ տեսայ հինգ դիակ, որոնց միասին կապել էին, խողխողել եւ պատը փլցրել նրանց վրայ*»⁴⁵: 300 մարդ ողջակիզուեց Ադա գիւղի ասորական եկեղեցում⁴⁶: Գէօքթեփէի վանքում ապաստանած 70 ասորիների հրկիզելուց յետոյ, գիւղի 60 պաշտպանների ձեռքերը կապեցին եւ գնդակահարեցին: 200 կանանց տարան թուրքական հարէմներ: Գէօքթեփէի գերեզմանները լցուած էին դիակներով⁴⁷: Մօտակայքում գտնուող Խանիշա գիւղում, ուր բնակւում էին 50 տուն հայեր ու ասորիներ, թուրքերը ոչ մի քրիստոնէայի չխնայեցին: Այս նոյն ժամանակամիջոցում քրդերը մտան Փաթաուր ասորական գիւղը, ւաւերեցին այն՝ սրի քաշելով տեղի բնակչութեանը⁴⁸:

1915 Ապրիլի 20ին, ռուսների կողմից Դիլիմանի գրաւումից զազազած, թուրքերը մօտակայ 20 ասորական գիւղերի բնակիչներին սրի քաշեցին: Այստեղ, միքանի հարիւր ասորի

կանանց մերկացնելով՝ հանեցին կենտրոնական փողոց: Նրանց տրուեց մէկ ժամ՝ որոշում կայացնելու՝ եւ փոխելու իրենց կրօնը...: Ականատեսի վկայութեամբ՝ Դիլիմանի կենտրոնական փողոցով հոսում էր այդ սպանուած կանանց արիւնը⁴⁹:

Մաուլջբուլադում կատաղի մարտեր ծաւալուեցին ասորիների եւ քրդերի միջեւ: Սպանդից փրկուելու միակ ելքը գաղթն էր. բազմաթիւ մարդիկ բռնեցին աքսորի ճանապարհը:

Ասորիների զանգուածային ջարդերը շարունակուեցին մինչեւ Առաջին Աշխարհամարտի վերջը՝ ինչպէս Արեւմտեան Հայաստանի վիլայէթների, այնպէս էլ Իրանի Ուրմիայի ասորաբնակ վայրերում: Այս ցեղասպանութեան ընթացքում ասորի ազգը կորցրեց իր ժողովրդի երկու-երրորդը:

1916 Նոյեմբերին *Նիւ Եորք Թայմզ* տպագրեց բժիշկ Ուիլիլըմ Ռոքուելի «Հայերի Եւ Ասորիների Զոհերի Թիւր» վերնագրով մի յօդուած, որտեղ հեղինակը, պատմելով Թուրքիայի հայկական կոտորածների մասին, աւելացնում է. *«միայն հայերը չեն, որ անբախտ են. ասորիներին նոյնպէս ոչնչացրին եւ իւրաքանչիւր տասներորդին հնձեցին: ...Այդ ազգի ներկայացուցիչներից շատ շատերը կործանուեցին, սակայն ոչ ոք չգիտի, թէ որքան...»*⁵⁰:

Ամերիկեան մէկ այլ պարբերական *Atlantic Monthly*ն, գրում է. *«Վեց ամսուայ ընթացքում երիտթուրքերը արեցին այնքան, որքան չկարողացան անել հին թուրքերը վեց դարերի ընթացքում: ...Հազարաւոր ասորիներ անհետացան աշխարհի երեսից»*⁵¹:

Իսկ 1919 Նոյեմբերին «Ֆրանսիական Ասիա» պարբերականը նշում է, որ *«ասորիների կոտորածները յիշեցնում են հայկական ջարդերը: Եւ քանի որ քառորդ միլիոն նահատակներ ունեցած այս ժողովրդի մասին աւելի քիչ է խօսուել, ուստի պէտք է այդ մասին յայտնել աշխարհին»*⁵²:

Այսպիսով, Ա. Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքում երիտթուրքերի քաղաքականութիւնն ընդդէմ ասորի ժողովրդին՝ թոյլ է տալիս եզրակացնելու, որ կատարուածը միջազգային օրէնքի չափանիշներով միանշանակ ցեղասպանութիւն էր: Օսմանեան Թուրքիան եւ մեծ տէրութիւնները յանցաւոր են ինչպէս հայերի, այնպէս էլ ասորիների արիւնալի սպանդի մէջ: Այն ծրագրուած, համակարգուած ցեղասպան քաղաքականութիւն էր, որն *«ի պատիւ երիտթուրքերի»* շատ *«մեծ յաջողութեամբ»* իրագործուեց ընդդէմ ասորիների: Աշխարհամարտը կատարեալ

հնարաւորութիւն էր, որի միջոցով Օսմանեան Թուրքիան հասաւ իր նպատակին: Պատերազմը ոչ միայն կլանել էր աշխարհի գլխաւոր ուժերի աղբիւրները եւ ուշադրութիւնը, այլեւ ստեղծել էր բարոյապէս անորոշ մի մթնոլորտ, որտեղ զանգուածային դաժանութիւններն ու սպանութիւնները կարող էին արդարացուել կամ անգամ չնկատուել:

Երիտթուրքերի կողմից ասորիների ցեղասպանութիւնն իրագործելու յատուկ մտադրութիւնը վկայակոչուում է ակնատեսների վկայութիւնների եւ իրեղէն ապացոյցների միջոցով, եւ այս դէպքում խոստովանութիւնը եւ ցեղասպանութեան դիտաւորութեան ընդունումը նոյնիսկ դառնում են ոչ-անհրաժեշտ, որովհետեւ այն արդէն ակնյայտ է: Ասորի կանանց եւ երեխաների զանգուածային բռնաբարումները, նորածինների կոտորածը, յանցաւոր գործողութիւնները, որոնք կատարուում էին պարբերաբար նոյն էթնիկ խմբի հանդէպ եւ այդ խմբի վերարտադրողական գոյատեւման վտանգումը բաւարար են որպէս դիտաւորութեան ապացոյց: Ասորական բնակավայրերի եւ հողատարածքների բռնագրաւումը նպատակ ունէին զրկելու այդ ժողովրդին գոյատեւման համար անհրաժեշտ պայմաններից, քաղաքակիրթ եւ արժանապատիւ կեանքից, եւ, հետեւաբար, ոչնչացնելու ասորի ազգը: Նրանց աքսորը, ապրուստի միջոցներից, ապաստարանից եւ արժանապատիւ կեանքից զրկելը՝ ցեղասպանութեան բնորոշ քաղաքականութիւն էր:

Երիտթուրքերի կատարած գործողութիւնների հետեւանքով, այսօր ասորիները ստիպուած են բնակուել սփիւռքում՝ պետականութիւն չունեցող ժողովրդի կարգավիճակով: Նրանք յոյսով են, որ իրենց անցեալին խարսխուած մի պետութիւն, ինչպիսին Թուրքիան է, հարկադրուած կը լինի առարկայօրէն առերեսուել իր անցեալին՝ դրանով իսկ կանխելով ապագայում նման չարիքների կրկնութիւնը:

Միջազգային հանրութեան բարոյական պարտքն է բարձրաձայնել եւ ճանաչել այս պատմական անարդարութիւնը:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

¹ UN General Assembly Resolution 260 (III) of 9 December 1948:

- ² Taner Akçam, “The Ottoman Documents and the Genocidal Policies of the Committee for Union and Progress (Ittihat ve Terakki) Toward the Armenians in 1915,” *Genocide Studies and Prevention*, 1, no. 2 (2006):
- ³ James Bryce, “preface,” *Shall this Nation Die?* Joseph Naayem, New York, Chaldean Rescue, 1921. նաև՝ Henry I. Morgenthau, *Ambassador Morgenthau’s Story*, Garden City, NY, Doubleday, Page & Co., 1918, վերատպում. Reading, UK, Taderon Press, 2000. նաև՝ Leslie A. Davis, *The Slaughterhouse Province: An American Diplomat’s Report on the Armenian Genocide*, New Rochelle, NY: Caratzas, 1989:
- ⁴ James Bryce and Arnold Toynbee, *The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire, 1915-1916*, ed. Ara Sarafian, Reading, UK: Taderon Press, 2000, էջ 146-49:
- ⁵ “Syrian Tells of Atrocities,” *Los Angeles Times*, 15 December 1918, I-1. նաև՝ “Native Christians Massacred: Frightful Atrocities in Persia,” *Los Angeles Times*, 2 April 1915, I-1. նաև՝ “Turks Kill Hundreds,” *Washington Post*, 2 April 1915, 1. նաև՝ “More Violence by Turks,” *Los Angeles Times*, 27 March 1915, II-1. նաև՝ “People Flee From Kurds,” *Los Angeles Times*, 3 May 1915, I-2. նաև՝ “Turkish Horrors in Persia,” *New York Times*, 11 October 1915. նաև՝ “Chaldean Victims of the Turks,” *Times* (London), 22 November 1919, 11. նաև՝ “Urumiah Massacres. Death of 12,000 Nestorian Christians,” *Times* (London), 9 October 1915. նաև՝ “Massacres Kept Up,” *Washington Post*, 26 March 1915, 1. նաև՝ “Massacred by Kurds: Christians Unable to Flee from Urmia Put to Death,” *Washington Post*, 14 March 1915, 10. նաև՝ “40 Die Daily in Mission,” *Washington Post*, 11 April 1915, R4. նաև՝ «Ասորի Փախստականների Խնդիրը», *Մշակ*, Թիֆլիս, 16 Յունուարի 1915. նաև՝ «Փախստականների Մասին», *Մշակ*, 29 Յունուարի 1915. նաև՝ «Փախստականների Մասին», *Մշակ*, 4 Փետրուարի 1915. նաև՝ «Իսկապես Դժոխք», *Մշակ*, 25 Փետրուարի 1915. նաև՝ «Կացուքինն Ատրպատականում», *Մշակ*, 14 Մարտի 1915. նաև՝ «Ոճրագործների Ոհմակները», *Մշակ*, 19 Մարտի 1915. նաև՝ «Դրախտը Դժոխք Դարձրին», *Մշակ*, 27 Մարտի 1915. նաև՝ «Սալմաստի Կոտորածների Շուրջը», *Մշակ*, 10 Ապրիլի 1915. նաև՝ Հայկազուն, «Ուրմին (sic) Մարդկային Սպանդանոց», *Մշակ*, 11 Ապրիլի 1915. նաև՝ «Վանի Կոտորածը Եւ Ինքնապաշտպանութեան Կոիւր», *Մշակ*, 6 Յունիսի 1915:
- ⁶ Ara Sarafian (ed.), *United States Official Documents on the Armenian Genocide, Vol. 1*, Watertown, MA, Armenian Review Press, 1993. նաև՝ Ara Sarafian (ed.), *United States Official Documents on the Armenian Genocide, Vol. 2*, Watertown, MA, Armenian Review Press, 1994. նաև՝ Հայաստանի Ազգային Արխիւ. նաև՝ Վրաստանի Պատմութեան Կենտրոնական Պետական Արխիւ. նաև՝ Ռուսական Դաշնութեան Պետական Արխիւ:
- ⁷ Thea Halo, *Not Even My Name*, New York, Picador, USA, 2000.
- ⁸ Morgenthau, էջ 214:
- ⁹ Նոյն:
- ¹⁰ “Morgenthau Urges Carving of Turkey”, *Los Angeles Times*, 12 December 1918, I-1:
- ¹¹ Morgenthau, էջ 193:
- ¹² Panayiotis Diamadis, “*The Assyrians in the Christian Asia Minor Holocaust*,” paper presented at the international conference “Assyrians after Assyria: Persecutions and Massacres of Syriac-speaking Christians,” University of Sydney, Australia, 2 July 2000:

-
- ¹³ Նոյն:
- ¹⁴ Donald Bloxham, “The Armenian Genocide of 1915-1916: Cumulative Radicalization and the Development of a Destruction Policy”, *Past and Present* 181 (2003), էջ 152:
- ¹⁵ Akçam, էջ 133-134:
- ¹⁶ Johannes Lepsius, *Deutschland und Armenien 1914-1918: Sammlung Diplomatischer Aktenstücke, Herausgegeben und Eingeleitet*, Potsdam, Tempelverlag, 1919, էջ 26:
- ¹⁷ *Աղէտէն Վերապրողներ, Տէր Ջօր*, Տպ. Պ. Էլէկեան, Փարիզ, 1955, էջ 258:
- ¹⁸ Naayem, էջ 274:
- ¹⁹ Սահակ Մեսրոպ, *Հայուն Տարեցոյցը*, Կ.Պոլիս, Տպ. Պալենց, 1913, էջ 67-68:
- ²⁰ Երուանդ Լալայեան, *Վասպուրական, Ազգագրութիւն, Ասորիներ*, Թիֆլիս, տպ. Մնացական Մարտիրոսեանցի, 1913, էջ 33:
- ²¹ Անահիտ Խոսրոեան, *Ասորիների Ցեղասպանութիւնն Օսմանեան Թուրքիայում Եւ Յարակից Թիրքարնակ Վայրերում (XIX Դարի Վերջ-XX Դարի Առաջին Քառորդ)*, Երեւան, Հեղինակային Հրատ., 2004 :
- ²² Joseph Alichoran, *Du Génocide à la Diaspora: les Assyro-Chaldéens au XX Siècle*, Paris, Revue Istina, 1994, էջ 370:
- ²³ Richard D. Kloian, *The Armenian Genocide, News Accounts from the American Press (1915-1922)*, Richmond, CA, ACC Books, 1985, էջ 161:
- ²⁴ Ֆայլզ Էլ Ղոսէյն, *Ջարդերը Հայաստանի Մէջ*, Մշակոյթի Բարեկամներ Մատենաշար. 1, Գահիրէ, Տպ. Նոր Աստղ, 1960, էջ 19-20:
- ²⁵ Halo, էջ 285:
- ²⁶ Anahit Khosroeva, “The Assyrian Genocide in the Ottoman Empire and Adjacent Territories,” *The Armenian Genocide: Cultural and Ethical Legacies*, Richard Hovannisian (ed.), New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers, 2008, էջ 270:
- ²⁷ «Վանի Կոտորածը Եւ»:
- ²⁸ Մակիչ Արզումանեան, *Հայաստան 1914-1917*, Երեւան, Հայաստան Հրատ., 1969, էջ 488:
- ²⁹ ՀՀ ԳԱԱ Հայոց Ցեղասպանութեան Թանգարան-Ինստիտուտ, ֆոնդ 57, թղթապանակ 7, գործ 1, էջ 10:
- ³⁰ Խոսրոեան, էջ 66:
- ³¹ Եոհաննէս Լեփսիոս, *Գաղտնի Տեղեկագիր, Հայաստանի Ջարդերը*, Կ. Պոլիս, Տպ. Յ. Ասատուրեան Եւ Որդիք, 1919, էջ 113, 117:
- ³² Davis, էջ 143-144:
- ³³ Նոյն:
- ³⁴ «Փախստականների Վիճակը», *Մշակ*, 28 Յուլիսի 1915:
- ³⁵ Խոսրոեան, էջ 64-65:
- ³⁶ M. Lazarev, *Kurdskiy Vopros (1891-1917)* (Քրդական հարցը), Մոսկուա, 1972, էջ 296:
- ³⁷ Lev Sargizov, *Assiriyski Stran Blijnego i Srednego Vostoka* (Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի երկրների ասորիները), Երեւան, Հայաստան Հրատ., 1979, էջ 36:
- ³⁸ Anahit Khosroeva, “The Assyrian Genocide as a Part of the Christian Genocide in the Ottoman Empire”, *The Regional Affairs (Scientific Journal)*, Volume 2 (5), Yerevan, Zangak-97, 2014, էջ 23:
- ³⁹ Sargizov, էջ 25-26:

-
- ⁴⁰ Abraham Yohannan, *The Death of Nation*, New-York-London, G.P. Putnam's Sons, 1916, էջ 120:
- ⁴¹ Վրաստանի Պատմութեան Պետական Գենտրոնական Արխիւ, ֆ. 13, ց. 21, գ. 2584, թ. 116:
- ⁴² Khosroeva, “The Assyrian Genocide in the Ottoman Empire and Adjacent”, էջ 271:
- ⁴³ «Կացութիւնն Ատրպատականում», *Մշակ*, 14 Մարտի 1915:
- ⁴⁴ Նոյն:
- ⁴⁵ Ա.-Դօ, *Մեծ Դէպքերը Վասպուրականում 1914-1915 Թուականներին*, Երևան, Լոյս, 1917, էջ 121:
- ⁴⁶ Naayem, էջ 272:
- ⁴⁷ «Դրախտը Դժոխք Դարձրին»:
- ⁴⁸ Naayem, էջ 272:
- ⁴⁹ Նոյն, էջ 288:
- ⁵⁰ Kloian, էջ 183-189:
- ⁵¹ Նոյն, էջ 193:
- ⁵² Alichoran, էջ 370:

THE ASSYRIAN GENOCIDE IN THE OTTOMAN EMPIRE:
BRIEF INTRODUCTION
(SUMMARY)

ANAHIT KHOSROYEVA
akhosroyeva@yahoo.com

The 20th century was the darkest chapter in the history of the Assyrian nation. It completely reshaped the destiny of the Assyrian minority in Ottoman Turkey, a minority that was repeatedly victimized by genocidal assaults over the past century, subjected to violence and forced conversions. The most significant persecution against the Assyrians was the Genocide in the Ottoman Empire which was perpetrated during the First World War, authored by the government of the Young Turks.

The Ottoman Empire's widespread persecution of Assyrian civilians during WWI constituted a form of genocide, the present-day term for an attempt to destroy a national, ethnic, or religious group, in whole or in part. Ottoman soldiers and their Kurdish and Iranian militia partners subjected hundreds of thousands of Assyrians to a deliberate and systematic campaign of massacre, torture, abduction, deportation, impoverishment, and cultural and ethnic destruction.

The genocide of the Assyrians took place under the same circumstances as the Armenian genocide. It was part of the same process, taking place in the same locations and at the same time as the Armenian genocide. Henry Morgenthau, who served as US ambassador in Constantinople until 1916, stated in his memoirs: “The Armenians are not the only subject people in Turkey which have suffered from this policy of making Turkey exclusively the country of the Turks. The story which I have told about the Armenians I could also tell with certain modifications about the Greeks and the Syrians (*Assyrian*).”